

В. Левинський

КОРОТКА ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІАЛДЕМОКРАТІЇ АВСТРІЇ.

(до її розколу в 1911 р.)
(Продовжене).

Конкретні умови, серед яких зароджується і розвивається соціалістичний рух поодиноких народів, надають соціалізму кожній окремій специфічне забарвлення, специфічну фізіологію. Такий характер має кожний національний соціалізм. Німецький, французький, англійський польський — це різні типи соціалізму із специфічною власною фізіологією. Український соціалізм в період, про котрий говоримо, був цілковито позбавлений власної фізіології. Він жив соками і в повній залежності ідейної та організаційній від польського соціалізму, від його теорії й практики. Микола Ганкевич, один із найвидніших соціалістичних діячів в Галичині взагалі, людина високо талановита, блискучий оратор, спосібний публіцист, мав всі дані для того, аби, станувши на чолі українського соціалістичного руху та виходячи із ґрунтовного аналізу української дійсності, поклав ідейні основи під скромний будинок українського робітничого руху в Галичині, давши ідейне обґрунтування українського соціалізму. Чому він переважно копіював польський соціалізм до наших умов, це для багатьох являється до певної міри загадкою. Але підходячи уважно й трохи глибше до цієї загадки, не так трудно її розв'язати. Соціалізм дуже часто був і є асиміляційним стимулом. Варто тільки згадати, що Карл Каутський із чеського націоналіста став німецьким соціал-демократом. Подібних прикладів асиміляції в соціалістичному русі можна навести безліч. Аби за ними не далеко шукати, згадаємо, що чимало Українців, беручи участь в революційному русі Росії від 70 рр. по нині, ставали Росіянами. Такий асиміляційний підпадок не тільки одиниці, але й цілі маси робітників недержавних націй, в котрих національна культура й національна свідомість не розвинені або на низькому ступені розвитку. Маючи це на увазі, ми зрозуміємо, чому так зв. "Спілка" була нічим іншим, як тільки нормальним продуктом тих ненормальних умов, в яких в її часах приходило ся існувати українській національній в Росії, продуктом того асиміляційного процесу, який безперечно захоплює українське робітництво, національно несповідоме й байдуже, що емігрує з села в городи. Той сам асиміляційний процес, хоч значно слабший, можна помітити й на галицько-українських ґрунтах. Слабший він тому, бо національна свідомість українських мас в Галичині о шіле або вище стояла як на російській Україні. Тільки в останніх часах буйного розвитку національного життя в Галичині, процес сей почасти припиняється, принаймні він зовсім не захоплює молодшої генерації українського робітництва. Були б ми грубо несправедливими, коли б сказали, що Ганкевич теж піддав сьому асиміляційному процесови, про який говоримо. Ні. Вплив асиміляції відбивався на ньому досить складно. Се Українець польської культури. Не вагаючись ані на хвилю бачити у Ганкевича українського патріота, за якого він сам себе вважає, ми з другого боку не можемо не завважати, що соціалізм так зблизив його до польської культури й польської національності, що він навіть не завагався признати Польщу своєю другою "ойчиною". (Гл. його промову, виголошену на ювілейній обіді у Львові в честь Б. Лімановського). Тепер нам ясно, чому Ганкевич, один із основоположників української соціал-демократії, не відіграв той ролі в українському робітничому русі, яку міг відіграти, як сього загально навіть по ному сподіявся.

Той факт, що українська соціал-демократія в періоді її розвитку, про який йде мова, являлась тільки секцією польської соціал-демократії, давав ся дуже прикро відчувати в рядах опозиційної течії в партії. Вироблялось серед них сильне почуття, що український соціал-демократ не належить розкидати ся, бо їх роботи ніхто за них не робити не й не зробить. Не однією з молодих робітників партійних мучили просто думки, як з такою гіркою іронією і болочим докором висловлював Драгоманов: "Сеж просто комічно! дев'ять десятків інтелігенції, що жие з нашого народу, розходять ся по московських та польських кругах а там кажуть: у-Українців мало роботи! Се слабій рух!"

Серед той пригнітаючої ідейної атмосфери в рядах партії, узуровнюючо діяла закордонна українська соціалістична преса і література, яку видавано головню в Галичині а ще більше особисті зносини українських соціалістів з обох боків кордону, що почали затіснюватись з самих початків соціалістичного руху на Україні.

II. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО РУХУ В ЕРІ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПАРЛЯМЕНТУ.

Дня 26 січня 1907 року дістав цісарську санкцію новий закон про вибори до австрійського парламенту, що знищив дотепершні курії а признав виборче право австрійському громадян-

нови, що скінчив 24 років. Впав старий, зогнилий парламент привілеїв помімо опору і шалених інтриг польського кола, чеських феодалів та всеніпців, а його місце заняв так званий "людювий парламент". В конституційнім життю держави Габсбургів, в життю її народів і її пролетаріату розпочинає ся подія нову добу. Розпочинає вона нову добу і в політичній історії українського народу по той бік кордону. Загальне виборче право до австрійського парламенту, не зважаючи на всі виняткові його постанови, так криядячі в високій мірі український народ а накинєні йому політичною силою польської офіційної парламентарної репрезентації, має величезне значінє і для українського народу. Воно скріпило його політичну позицію не тільки в державі, але і в краю, воно дало в його руки певну політичну силу. З 1907 роком починає теж формуватись новий уклад партійних відносин і сил серед українського суспільства, очевидно не як щось приладкове, але як вираз тих соціальних переміж, що почали доконуватись в структурі його за останні 10 років.

За той час витворились серед українського суспільства дрібне міщанство, що по 1907 р. виступає як означена суспільна верства, свідомо своїх класових інтересів і завдань. А разом з тим починають щораз різкіше загострюватись серед українського суспільства класові протирівства.

Тільки після 1907 року українське дрібне міщанство, добуваючи через виборчу реформу дійсну політичну силу, починає із слабих зв'язків буйно розвиватись ся, скріпляючи на всіх полях свою соціальну, економічну і політичну позицію. Селянство, ся основа українського народу, підпадаючи що раз більшій пролетаризації, витворює з другого боку численні кадри середніх верств. Сі верстви разом з численною кастою поміштва становлять природні кадри українського дрібного міщанства на селі. Але кадри його ростуть теж і в місті. На самому переді треба поставити тут замождійшій верстви так зв. інтелігенції, себто адвокатів, лікарів, урядників, людей цивільних професій і т. д., а далі дрібних торговців, підприємців, замождійших ремісників. Під кінцем "органічної праці" кинулось воно з цілою горячкою до інтензивної праці над своїм економічним двигнемом, до економічної самоорганізації і самопомощі, до боротьби проти польського капіталу. В короткім часі досягнуло воно, порівняючи, значні результати. Ціла східна Галичина покрилась густою сіткою економічних міщанських спілок з метою організації національного кредиту, національного промислу, торгівлі, продукції. Ведучи сю боротьбу проти польського капіталу під фірмою загально-національних економічних інтересів за свої власні економічні інтереси та випираючи помалу, але систематично польський капітал, українське дрібне міщанство вважає себе речником усього народу, його політичних, національних і культурних інтересів, вважає себе носителем національної боротьби проти панованія і гнету польських посідаючих класів. А зміст сей боротьби, на чолі якої ще до недавна стояла горстка національних ідеологів, виповнюють змагання його за національну школу (народну, середню і вищу) за права української мови влудливіннє житю, за написи і таблиці українські, за залізничні українські білети, за обсаджуване публичних урядів своїми урядниками і т. д., одним словом, за право, порядкувати й рішати про власні національно-культурні та господарські справи.

Одначе ті самі чинники, що прискорюють суспільні й економічні диференції українського суспільства в Галичині, що витворили серед нього дрібне міщанство, свідомо своїх класових інтересів, ті самі чинники покликують теж до самостійного життя українське робітництво. Українське село, підпадаючи що раз більшому економічному розкладови, витворює, зовсім природно, численну бідноту, яка не могочи тут удержатись, мусить його покидати. Вона вітає то до Америки, то до Пруса, де повно її в копальнях вугля пруських баронів вугольняних, та на лятіфундіях пруських княрків.

Але галицьке місто — се перш усього природний відплив для української сільської бідноти. Так повстає і рости українське робітництво по містах Галичини. Під впливом розвиваючих ся економічних умов, розвою політичного життя, зросту нової культури, зростає його класова і національна свідомість, його освітній уровень, його культурні потреби.

Соціал-демократія всіх країн і народів служить висловом існуючих серед них класових протирівств. І українська соціал-демократія не може не бути висловом класових протирівств серед українського суспільства. В перших роках свого існування була вона тільки слабим виразом сих протирівств, а то з той причини, що ті протирівства в тім часі були ще скриті ввиду спільної боротьби усього українського суспільства проти гнету польської шляхти і польських посідаючих класів взагалі.

Тільки з хвилею, коли класові протирівства почали серед українського суспільства що раз виразніше і гостріше виникати, українська соціал-демократія мусіла, цілком натурально, висловлювати ті протирівства, які загострювали ся між українським робітничим класом, а класом українського дрібного міщанства. Ко-

ротко, вся логіка розвитку об'єктивних умов в східній Галичині створює ґрунт для самостійного українського робітничого руху.

(Дальше буде).

"МОСКОВСЬКОЄ СОВЕЩАНІЄ"

Є люди (і не мало їх є), що не відважують ся сьміливо й отверто виступити проти своїх ворогів. Вони лишень чекають часу, коли ворог буде навіз зломлений, щоб підкрастись іззаду тай нанести йому зрадничий удар в спину.

Оттакі люди входять у тимчасовий комітет 4-ої Державної Думи. Російський народ в дійсності той Думи не вибирав, бо загального виборчого права тоді не було, а хто не знає, яких шахрайств вживали царський уряд та буржуазія, щоб запобігти 4-ту Думу попами та чорносотенцями? Перед революцією цар приказав Думу розігнати, а революційний народ відмовив ся скликати її, тому вона й перестала фактично існувати, а чорносотенці з її членів, як приміром Пуришкевич — змушени були сховатись від народного гніву.

Але, коли військові справи Росії йшли все гірше, втомлені й недисципліновані жовніри почали віткати з фронту, економічна розруха все ширилась і країна почала зближатись до реакції, — тоді і темні елементи з тимчасового комітету Держ. Думи догадались, що наступив їх час, і змаїрили ся нанести революції удар в спину.

Вони почали збиратись і так явно вороже виступати проти революції й соціалістів, що при других умовах, в початку революції їм би се, без перечення, дарма не пройшло. Бо тепер тимчасовий уряд більше занятий переслідуванем "крайніх лівих" елементів й боротьби з "анархією з ліва", а Пуришкевичі, розуміючи се, не боїть ся об'являти себе переконаними монархістами. І ось, на однім з таких зборів, в яких брали участь і Пуришкевич і Родзянко і Масленніков і Родічев — було ухвалено скликати державні наради, представників цілого народу в Москві. Не лише робітників, селян та жовніврів, не найбідніший слай населення, але й буржуїв, а переважно промисловців, які становлять більшість комітету Думи і мали також в більшості увійти в склад учасників державних нарад.

Дійсно революційне правительство не звернуло б уваги на домагання явних контр-революціонерів. Та "Правительство спасеня революції", яке повстало якраз тоді, коли Пуришкевичі підняли голову, — не опирало ся на народні маси, і тому не відважало ся ігнорувати постанов Тимчасового Комітету Держ. Думи. Воно дало свою згоду, і наради в Москві відкрили ся 12-го серпня.

II.

Всі дійсно-революційні елементи та інституції дивили ся на ті наради, як на попитку з боку буржуазії показати свої зуби народови. Навіть киявська Рада Робітничих та Салдатських Депутатів, котра, взагалі, дуже обміркована і нерішуча (бо в ній "большевики" становлять меншість) признала в своїй резолюції Московські наради контр-революційними. В Москві, Києві та по деяких інших містах в день відкриття нарад відбули ся загальні страйки протесту. Частина революційних елементів (як більшість "большевиків") ухвалила бойкотувати наради, друга частина рішила йти на наради, щоб сказати занадто розхрибраним ся буржуїм: "Руки прочі!"

Лише одні "кадетів" хулиди з високо піднятою головою й хвалили ся: "ми їм покажемо!" себто — соціалістам.

Коли відкрились наради, відразу ж виявилось ся, що революційні елементи — представників робітничих організацій та від рад робітничих і жовнірських та селянських депутатів — значно менше було, ніж представників буржуазних та реакційних партій.

Наради відкрили ся привітною промовою міністра Керенського. Всі богато сподівали ся від неї, і всі розчарували ся, бо замість того, щоб виступити проти чорносотенців, Керенський все загрожував "анархією з ліва" і лише один раз висловив ся проти непримиримих капіталістів. Врешті його промова складала ся зі всім відомим і надіючим гримих тріскаючих фраз.

Далі промовляло дуже багато бесідників — членів Тимчасового Уряду і громадських організацій, бо одними розмовами й обмежились наради. З тих промов я згадаю лише найважніші.

Цікаві відомости про стан російського промислового життя дав міністер продукції С. Прокопович. "Домінуючий факт сучасної розрухи — війна, — казав він. Перший рік війни коштував 5.3 мільярда руб., другий рік — 11.3 мільярда, третій — 18.6. В той самий час доходи держави дуже низькі, запасів не вистарчає, положе не жалхиве, грозить голод".

Ще гірше представляють ся фінансові справи, як се видно з бесіди міністра М. В. Некрасова: В 1914 р. що місяця випускалось 219 мільонів паперових грошей, в 1915 р. — 223 міль., в 1916 р. — 290 міль., в перші 5 місяців 1917-го р. по 423, а з 1-го марца по 12 липня — 832 мільо-

*) "Конституційні-демократи" або інакше "Партія Народної Свободи" — найміцніша партія російських буржуїв.

нів. Тому то й падає в курсі російський карбованець.

Далі промовляли представники буржуазії — Набоков, Головін, Родічев, виступав архієпископ Платон, з промови котрого лише сьміли ся, "старобрадеш" (сектант) Большаков, соціал-чорносотенець Алексінський і др. Всі вони закликали до єдности та злуки, а нікто, мимо того не відмовляв ся від своїх апетитів та інтересів, і лише від своїх противників бажали жертв та уступок. Але два виступленя на засіданню 14-го серпня спинили на собі увагу всіх: генералів Корнілова й Каледіна.

Корнілова витали лише буржуї та патріоти. Революційні елементи та більшість жовніврів відмовились витати його — найконсервативнішого з генералів, який ввів смертну кару. Він хвалив ся тими успіхами, які принесло вживане смертної кари на фронті, виступав проти "армейських комітетів" й інших демократичних інституцій, стояв за круті міри привернення дисципліни. Вже в тій бесіді досить виразно виявив ся контр-революційний характер нарад. Але ще більше він виявив ся в промові ген. Каледіна, який прочитав декларацию козацтва і виступав в імені ніби 12-ти козачих військ. Ось які "квіточка" попадали ся в його промові: "Основне завдане Тимчасового Уряду — доведене війни до побідного кінця в повнім єднанню з союзниками"... "В армії не має бути місця ніякій політиці. Мітінги й збори в військових частях недопустимі. Всі ради (совіти) й комітети мусять бути скасовані на фронті й в тилу!" "Декларация прав салдата й громадянина має бути переглянена й доповнена декларациєю його обов'язків!" "Дисциплінарні права урядників мусять бути возстановлені!" "Роздірано влади безчисленними Радами й комітетами мусять бути положений кінець!" "Мусять бути ліквідовані "земельні комітети"... і т. д., і т. д.

Іншими словами — ген. Каледін волівби просто відібрати в народа й війська все, що їм дала революція, ради чого найліпші діти народа, протягом довгих років, віддавали свої сили, своє житє! Треба зазначити, що демократичні елементи нарад весь час переривали промову Каледіна криками "ганьба!" і т. п., та свистали. Що-ж до "кадетів" і "думців", то вони бесідою дуже тишили ся і часто їй плескали.

Цікаво, що пізніше (15-го серпня) виступив осаул Нагаєв в імені фронтового з'їзду семи козачих військ, який дав добру відповідь Каледінові і доказав, що той брехав, коли говорив в імені трудового козацтва, бо не має на се права. Зазначуючи, що за ген. Каледіном стоїть "сила, котра хоче натравити козацтво на народ", Нагаєв запевняє, що се не вадить ся, бо "козацтво пережило 1905 рік і не звернеть ся до нього".

Хвєдїзе проголосив "програму демократії" (крім лівої, найреволюційнішої, яка той програми не прийняла), а Церетелі виступав кілька раз в дусі тоїж програми. Решта бесідників — Гучков, Маклаков, Родзянко, Мілюков, ген. Алексєєв і др — закликували до "єдности", а рівночасно ляли робітництво, селянство, демократію. Лише "большевик" т. Рязанов* виступив в обороні робітництва. Виступлення "ветеранів рос. революції" — Е. К. Брешко-Брешковської, П. Крапоткіна та Г. В. Плеханова були беззвітними й нічого не дали серйозного.

Такби й скінчили ся наради нічим, не лишивши в громадським житю держави жадного сліду, якби не скоїв ся при кінці ганебний, соромний факт.

Бажючи ствердити "єдність" інтересів буржуазії з пролетарськими, представник буржуазії А. Бубліков, по своїй бесіді, протягнув руку Церетелі. І Церетелі, сей оден з бувших провідників революційного пролетаріату... прийняв і стиснув ту руку!...

Трудно описати все обурене, яке обхопило всю революційну демократію, організацію, пресу по тім ганебнім "рукопожаттю". Довго воно було темою розмов і газетних статей.

Але великого значіня і той факт не має. Він лише показав, як далеко відійшли від пролетаріату його колишні провідники. Та мимо того, безодня меж пролетаріатом а буржуазією лишилась такаж велика й глибока. І пролетаріат ще зможе одстояти свої класові, революційні інтереси. Ніщо в світі не здібно його в тім стрімати. Він знає, що йому не по дорозі з Бубліковими, Пуришкевичами, або Корніловими та Каледінами.

Тепер, коли я кінчав статю, прийшла вістка про зраду ген. Корнілова*. Се ще раз доказує, що нам з Корніловим не по дорозі було. Але розплатитись з ним революційний народ зможе. І не зможе йому завдати в тім ані мобілізація реакційних сил в роді Московських Нарад, ані виступленя зрадників революції в роді ген. Корнілова.

Бо що-ж може перевиштити й побороти мій повставшого революційного робітника, селянина й жовніра?

І. Кулик.
(Р. Ролінато.)

Серпень, 1917 р. Москва.

*) Від профес. спілок.
*) Про се напишу окремо.

забезпечити свої здороти-революційної хвилі і побіді революції? ало ся навіть в порозу-ським правительством і торона такий крок укр. в не лише за логічний під теперішню хвилюний.

не "ліхоліте", тоді на-ію може щиро подума-краше жити.

плюрального голосо-уніціпалах і за рівно-женщин, а около літона голосів було

ресуненя політичного чинив ся головню ре-марськоїда, бувшого В 1915 і 1916, 120, брон (\$30,000,000) ви-літарний бюджет пе-еще, поки запитано парламент. Соціалісти не бачили потреби ягару видатків і поча і сильний опір. Послі Гаммарскіолд зажа-датковою 100,000,000 (\$5,000,000), але парла-лице 8,000,000 (корон). Гаммарскіолд по-що він не може пра-парламентом.

вано соціалістів, що-ормували кабинет, а-домовили ся, кажучи, ватіти наварили ка-в тепер самі її з'єсти. азначати, що одним проти соціалістів бу-ни непатріотичні. А-не дав себе одурити їмним криком висис-піталістів і ново-на-мільонерів. Соціалі-го як одиноких пра-ртіотів.

м, надія цього св'я-на на своє місце. яже ся дуже скоро, е прийти за скоро. (Chicago Socialist)

ОШУКУЮ
на Олімпіади. Пере-ройт, Міч. Хто знав-адресу, прошу зго-

aggy Ofluyuk
LORTON, NASKA.

ЛОШЕНС.
НА "КРИСЕС".

м. Т. Шевченка в Тран-лім і пускає його в-користь товариства-міста. До Governem-мінут ходу, до шко-церкви 5 минут.
33x100. Дім з по-Має чотири кімнати-кіничне крім поверку-16x10, курник 10x6.

ний 1913 р. з добро-Основи цементовані-1,400. Товариство зро-етів, по доярвои ти-нагада виграм дім-убіте тикети для своїх-хочете для себе. І-товариства буде ко-

треба послати на і-ду Kralka
Trancona, Man.

НАГОДА! ПОЗІР!
авку дім з лотом при-а Транскої. Лот-36x20 і кухня 10x14.
завана 26x20. Дім з-дмат, побудований
аїржавку з той причи-ий від року; тепер-а пропала в слабсть-дати на їхне удержан-ти ся сею дорогою.
робітників не на-ли тикета, бо сам і-дім виграєтє. Півя-го виграє дім, тому-факт. Ціна тикета-дїбуде ся за два мі-лошуйтєсь до:
Wowszyna
Trancona, Man.